

РОЗДІЛ 9

ЛІТЕРАТУРА СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

УДК 82.091:314.51]:[821.162.1Гаврилюк+821.161.2Махно]
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.43>

У ПОШУКАХ ДОМУ: МОТИВ ЕМІГРАЦІЇ У ТВОРАХ БАРБАРИ ГАВРИЛЮК «МОЈЕ BULLERBYN» І ВАСИЛЯ МАХНА «ДІМ У БЕЙТІНГ ГОЛЛОВ»

IN SEARCHING FOR A HOME: EMIGRATION THEME IN “MY BULLERBY” BY BARBARA GAWRYLUK AND “THE HOUSE IN BAITING HOLLOW” BY VASYL MAKHNO

Пузрак Л.І.,
orcid.org/0000-0003-4685-571X
магістр кафедри польської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті доведено, що процес самоідентифікації у емігранта нерозривно пов'язаний із поняттям «дім», і цей дім залежно від того, як почувається емігрант у чужій країні, може мати різні типи. У статті на основі словникової дефініції досліджено поняття «дім», крізь призму еміграційної літератури досліджено взаємозв'язок понять «дім» та «емігрант», представлено образ емігранта як прибулого, стороннього, нетутешнього. Вперше в українському та польському літературознавстві за допомогою компаративного методу на основі опозиції «свій – чужий» досліджено розуміння героями поняття «дім» у творах Барбари Гаврилюк “Моје Bullerbyn” і Василя Махна «Дім у Бейтінг Голлов». Свідоме або несвідоме бажання виїзду емігрантів за кордон, наявність власної міцної сім'ї та дітей, уміння налагоджувати контакт і збереження добрих відносин з навколишніми, бажання якнайшвидшого пристосування до життя у новій країні – це першочергові чинники, що впливають на формування поняття дому у емігрантів. Задля підтвердження цього висновку у статті здійснено компаративний аналіз вищезгаданих творів. Роман для дітей Барбари Гаврилюк “Моје Bullerbyn” описує життя польської сім'ї Маєвських, які через економічні труднощі переїжджають до Швеції та спільними зусиллями проходять процес адаптації у новій країні. У новелі Василя Махна «Дім у Бейтінг Голлов» головні герої, що випадковим чином опинилися за кордоном, не будучи подружжям, не прагнуть одомашнитись у країні виїзду, отже, не мають на меті створити для себе власний дім. Проблема можливості офіційного працевлаштування, виходу зі статусу емігранта, отже, знаходження свого дому в чужій країні проаналізовано у дослідженні на основі новели Василя Махна «Бруклін, 42 вулиця». Отже, відсутність власного дому породжує у емігрантів переконання, що вони не є членами «нормального світу», що вони завжди будуть чужими, іншими, несприйнятими, відповідно, ворожими для суспільства, в якому живуть. Матеріал статті може бути використаний під час подальшого вивчення польського та українського літературних процесів, сучасних міграційних процесів як у галузі літератури, так і в галузі політології, психології та соціології. Наукові результати дослідження можуть лягти в основу написання дипломних, магістерських, курсових та інших наукових робіт.

Ключові слова: міграційні процеси, еміграційна література, пошук дому, Барбара Гаврилюк, Василь Махно.

The article proves that the process of self-identification in an expatriate is inextricably linked to the concept of “home”. And this house, depending on how an immigrant feels in a foreign country, can have different types. The article explores the concept of “home” on the basis of the dictionary definition; through the prism of emigration literature the article examines the relationship between the concepts of “home” and “emigrant”, presents the image of the emigrant as a newcomer, stranger, non-native. For the first time in Ukrainian and Polish literary criticism, using the comparative method based on opposition “us-them”, there has been investigated the concept of “house” in the literature works “My Bullerbyn” by Barbara Gawryluk and “The House in Baiting Hollow” by Vasyl Makhno. Conscious or unconscious desire to emigrate abroad, having a strong family and children, the ability to establish contact and maintain good relations with others, the desire to quickly adapt to life in a new country – these are the primary factors influencing the formation of the concept of “home” in emigrants. In order to confirm this conclusion, a comparative analysis of the above works was performed in the article. The novel for children “Moje Bullerbyn” by Barbara Gawryluk describes the life of the Polish Mayewski family, who are moving to Sweden due to economic difficulties and all of them are going through the process of adaptation in the new country. In short story “The House in Baiting Hollow” by Vasyl Makhno, the main characters accidentally find themselves abroad, they are not married, they do not seek to domesticate in the country of departure, and therefore do not intend to create their own home. The problem of the possibility of official employment, withdrawal from the status of an emigrant, and, consequently, finding one’s home in a foreign country was analyzed in a study based on short story “Brooklyn, 42 Street” by Vasyl Makhno. Thus, the absence of their own home creates in emigrants the belief that they are not members of the “normal world” that they will always be strangers, others, not perceived, and therefore hostile to the society in which they live.

The material of the article can be used in further study of Polish and Ukrainian literary processes, modern migration processes in the field of literature, as well as in the field of political science, psychology and sociology. The scientific results of the research can be used for writing term papers.

Key words: migration processes, emigration literature, house search, Barbara Gawryluk, Vasyl Makhno.

Постановка проблеми. Ніколи раніше люди не змінювали своє місце проживання так інтенсивно, як зараз. Серед причин зміни місця проживання мігрантів найважливішими є високий рівень безробіття в країні виїзду, більша заробітна плата та кращі умови для ведення бізнесу в країні міграції, готовність до іноземної освіти та розвитку, процес возз'єднання чи створення сім'ї, лікування та реабілітація, а також модні тенденції щодо від'їзду. У зв'язку із зацікавленням темою еміграції у сучасній польській літературі у дослідженні прагнемо ознайомитися зі словниковими дефініціями поняття «дім» та на їх основі у порівняльному аспекті дослідити розуміння й сприйняття дому героями-емігрантами творів Барбари Гаврилюк “*Moje Bullerbyn*” і Василя Махна «Дім у Бейтінг Голлов».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку дослідника міграційних процесів Ярослава Пілинського, сьогодні «можна вважати аксіомою, що бажання змінити місце проживання, шукати кращих (або просто інших) умов життя як на рівні особистості, так і на рівні населення є одним із інстинктів, властивих інстинкту виживання людини й продовження роду, тому еміграцію слід вважати невід'ємним, постійним і надзвичайно важливим елементом людського розвитку» [3, с. 17].

У сучасній літературі еміграцію часто трактують не лише як життєвий або екзистенційний досвід, але й передусім як духовний стан людини. Міграційна література чудово відображає дилеми стосовно ідентичності пересічного емігранта, адже він завжди перебуває на межі своєї культури та культури, до якої прагне пристосуватись. Як зазначає літературознавець Мечислав Домбровський, «міграційна література за своєю суттю є літературою меж, літературою прикордонних територій. Їй властиві багатозначність, суперечливість, протиставлення, оспорювання, свобода, що гарантує їй особливо привілейоване положення» [4, с. 167]. Проблематика еміграційної літератури також входить у сферу зацікавлення таких польських дослідників, як Євгенія Прокоп-Янец [11], Йоланта Пастерська [8], Анна Населовська [7], Ева Доманська [6].

Постановка завдання. За предмет нашого аналізу, присвяченого вивченню еміграційних процесів у польській та українській сучасній літературі, ми вибрали такі твори, як роман для дітей польської авторки Барбари Гаврилюк “*Moje Bullerbyn*” [5] та збірка оповідань українського письменника Василя Махна «Дім у Бейтінг Голлов» [2] (тут слід зазначити, що з 8 оповідань книги Василя Махна ми аналізуємо лише два, а саме «Дім у Бейтінг

Голлов» та «Бруклін, 42 вулиця», оскільки лише в них автор вдається до тематики сучасної еміграції). Зазначені твори описують емігранта, який прагне поліпшити свій економічний і соціальний статус, і вдало показують, за словами Йоланти Пастерської, образ емігранта-кочівника, що блукає з місця на місце, часто приймає пасивну позицію й відчуває відчуження до нової батьківщини [10, с. 3]. Отже, ставимо собі за завдання дослідити розуміння поняття «дім» у героїв-емігрантів вищезазначених творів та описати, яким може бути цей дім у родинах емігрантів.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб оселитися в іншій країні та культурі, перше, що робить кожен іммігрант, – це шукає дім, де він чи вона почуватиметься потрібним, а не замкнутим. Отже, для кращого розуміння процесу одомашнення головних героїв спочатку ми розглянемо різні визначення поняття «дім», надані електронним словником польської мови PWN [1].

Так, дім – це:

- 1) «будівля, призначена для житла або робочих місць»;
- 2) «квартира або кімната, в якій хтось мешкає»;
- 3) «сім'я, домочадці; також квартира з мешканцями»;
- 4) «усі питання, що стосуються сім'ї та господарства»;
- 5) «рід, сім'я, династія»;
- 6) «місце, звідки хтось походить»;
- 7) «соціальна установа чи установа обслуговування, як правило, розташована в окремому приміщенні або будівлі; також будівля, в якій вона знаходиться».

Таким чином, ми доходимо висновку, що дім, з одного боку, пов'язаний із сім'єю, династією, місцем походження. З іншого боку, це може бути лише будівля, в якій хтось живе, працює та господарює без будь-яких сімейних почуттів чи прихильності. Отже, метою нашого дослідження є з'ясування того, який будинок шукають герої-емігранти та що вони роблять, щоб знайти свій будинок в іншій країні.

Зростаючий конфлікт у сім'ї через еміграцію її членів можна відчитати в романі для дітей польської авторки Барбари Гаврилюк “*Moje Bullerbyn*”. Причиною від'їзду родини Маєвських є погіршення матеріального становища, що спонукає батьків шукати роботу за кордоном, залишати місто Краків зі своїми дітьми та починати нове життя у Швеції. “*No tak, latwo nie było. Najpierw tata sprzedał nasz śliczny domek w górach. Potem zamienił całkiem nowy samochód na psującego się grata*” [5, с. 8].

Натомість герої-емігранти з України з оповідання «Дім у Бейтінг Голлов» – оповідач та його кохана Марія – опинилися в Америці випадково через відсутність любові та не надто сильну прихильність до своєї Батьківщини. «Прикинь, я б ніколи не опинилась тут, якби не випадок <...> Коли б той кретин із Корпусу Миру, який викладав у нашій школі англійську, не сказав, що порадить мені, як отримати стипендію американського універсу <...> Коли мені відкрили у Києві візу, я напилася в готелі до срачки. Ну, просто думала, все – покину цих лохів і це бидло. Цю Українуненьку» [2, с. 6]. Вони переїжджають із Нью-Йорка в місто на березі океану, щоби провести там рік у мирі та злагоді, зміцнити свої стосунки. Також зазначимо, що у головного героя вже була сім'я, з якою він розлучився до знайомства з Марією, майже вдвічі молодшою за нього. Ми також не спостерігаємо будь-якого вияву любові чи принаймні емоційної прив'язаності між головними героями, оскільки чоловік говорить: «Марія була молода, і я хапався за всі можливі способи, щоби утримати її» [2, с. 8]. Оповідач влучно порівнює свої стосунки з квартирою Марії, де завжди панує хаос: «Наше трирічне спільне життя нагадувало суцільний безлад, майже її колишню квартиру на Коні Айленді, куди вона мене привела одного разу після прогулянки. Речі й одяг були розкидані по кутах, а в паперових пакунках – книжки, журнали, косметика. Я бачив у її зелених очах приховані сліди внутрішніх демонів. Марія сказала, що їй подобається так жити, бо це її стиль» [2, с. 8]. Отже, здається, що пара не позиціонує себе як міцна сім'я, як пара закоханих людей, а бачить у своїх стосунках лише тимчасовий зв'язок двох людей, яких доля випадково звела.

Члени сім'ї Маєвських є добрим прикладом дружньої сім'ї, адже, незважаючи на конфлікти, вони піклуються про своє сімейне життя, їм стає прикро через труднощі один одного, вони люблять проводити вільний час разом (важливо, що вони організовують своє повсякденне життя й діяльність, як це роблять корінні жителі Швеції задля швидшого удомашнення). Наприклад, за звичаєм шведів, сім'я переважно пересувається містом на велосипедах (відразу після прибуття до Стокгольму вони купують велосипеди для всіх членів) “*Chyba też musimy sobie sprawić rowery – powiedział tata. – Zupełnie zapomniałem, że to tutaj ważniejszy środek lokomocji niż samochód*” [5, с. 26]. У вихідні дні вони влаштовують спільні пікніки.

Якщо говорити про розуміння поняття «дім», то родині Маєвських важко відірватись від попереднього польського способу життя. Саме тому

вони навмисно переносять деякі риси польського життя до Швеції. Родині важливо, щоби шведське помешкання нагадувало помешкання у рідній Польщі лише зсередини (наприклад, колір стін, форма меблів та ліжок у Швеції схожі на будинок родини у Кракові). “*W ich pokoju oczywiście stało piętrowe łóżko, tak jak w Krakowie. I ściany i meble też były podobne. Nawet dywan mieli taki jak w domu*” [5, с. 26]. Ззовні ж будинок (наприклад, наявність віконниць на вікнах, а не штор, колір будинку, який не відрізнявся від сусіднього будинку) нагадував типово шведський. Зовсім інша ситуація проявляється у розумінні поняття «дім» у дітей. Маємо на увазі, що менші члени сім'ї легше, ніж дорослі пристосовуються до закордонного способу життя у Швеції (наприклад, вони легко вивчають мову: “*Już łatwiej było mi dogadać się po szwedzku. To dziwne, angielskiego uczyłam się przeciw od dwóch lat*” [5, с. 92], швидше, ніж дорослі знаходять друзів серед іноземців: “*dziewczynki i bliźniaki zaraz zaczęły się ścigać na rowerach*” [5, с. 52], охоче відвідують різноманітні клуби: “*Chcę tańczyć. I będę tańczyć!*” [5, с. 64]). Проте дітям набагато складніше забути про свій дім, місто, країну, адже дім для них – це не комфортне життя з матеріальними благами, які їм нав'язували батьки, а місце й люди, до яких вони сильно прив'язані від самого народження. “*Lubię ten pokój w wieżyczce. Ale MÓJ to jest pokój w Krakowie. Chociaż jest mniejszy i ciasniejszy*” [5, с. 109].

Будинок, який орендували головні герої оповідання «Дім у Бейтінг Голлов», був старим і абсолютно незручним, проте ніхто з подружжя не доклав жодних зусиль, щоби пристосувати його до своїх потреб. «*Рипучі сходи, що вели на другий поверх, здається, не змінював ніхто з попередніх хазяїв*» [2, с. 9]; «*піддашняя пустувало, а у підвалі гуркотів старий котел*» [2, с. 10]; «*нам надочучали сильні океанічні вітри і часті дощі зі снігом: Атлантика гуркотіла майже перед порогом будинку*» [2, с. 10]; «*зранкуя прокидався від рипіння сухого столітнього дерева, з якого витесали каркас нашого будинку*» [2, с. 12]. Робимо висновок, що героям не подобався будинок, у якому вони жили, але чоловік і жінка жодним чином не намагалися покращити свої умови, незважаючи на те, що в будинку вони завжди почувалися самотніми. «*Я не думав тут нічого змінювати; зрештою, на цих, покинутих тут, меблях, крім запаху, залишився час*» [2, с. 12]; «*згодом ми звикли до цього гуркоту і вітрів, до почорнілих смуг каміння і до самотності*» [2, с. 10]. Однак цікавим є факт, що автор прагне персоніфікувати будинок, відроджує його й показує настільки самотнім, наскільки

самотніми є головні герої: «мені здавалося, що разом з нами не спить і наш дім» [2, с. 10]. Єдине місце в будинку, за яким доглядали герої, – це старий занедбаний сад. Лише працюючи в цьому саду, подружжя на деякий час ставало однією спільнотою, єдиним цілим. «Коли пригрівало сонце, ми поралися в садку. Я копав ямки для дерев та кущів <...> Марія, в старих джинсах та гумаках, навколишки розрівнювала землю під щойно посадженими деревцями» [2, с. 11].

Добрі стосунки із сусідами надзвичайно важливі для героїв-емігрантів у процесі одомашнення в іншій країні. Для родини Маєвських в еміграції стосунки зі старшим поколінням мають велике значення, оскільки бабусі та дідусі родини все ще жили в Польщі. Незважаючи на те, що емігранти ХХІ століття мають змогу час від часу вертатися додому, спілкуватися з близькими за допомогою інтернет-зв'язку, у чужій країні члени родини прагнуть отримувати від людей старшого віку таке ж відчуття потрібності, як від своїх родичів вдома. Саме тому сім'я Маєвських радо знайомиться та допомагає своїй самотній старшій сусідці, колишій танцівниці балету – Сельмі зі Львова. «*Tu jest świąteczna paczka dla Selmy <...> Trochę ciasta i mały prezent*» [5, с. 153]; «*Nie wiedziałyśmy czy pani ma ozdoby choinkowe, więc przyniosłyśmy już ubrane drzewko*» [5, с. 154]. Хоча пенсіонерка вела досить самотній та навіть відлюдкуватий спосіб життя (наприклад, рідко виходила з дому, не спілкувалась до певного часу зі своїми сусідами, у помічницю собі наймала лише своїх землячок з України), вона стала своєрідним центром об'єднання як польських, так і українських родин. Для дорослих Сельма стала символом дому, що найбільше потребує від них турботи та опіки, а для молодших – добрим наставником, професіоналом своєї справи з таємничим та захоплюючим балетним минулим.

Натомість герої оповідання «Дім у Бейтінг Голлов» не знають своїх сусідів, не хочуть з ними знайомитися: «*Схоже, вони пенсіонери!*»; «*Отже, ми їх ніколи не побачимо*» [2, с. 11]. Крім того, герої не мають друзів у місті, де вони живуть, вони не спілкуються з іншими людьми, вони називають своє місце «*Богом забутий закапелок*» [2, с. 10]. Важливим негативним елементом, що впливає на сімейні стосунки пари, є відсутність дітей. Головна героїня Марія, яка зробила аборт і пережила два викидні, не може мати дітей у майбутньому. Цей факт фактично стає однією з причин можливого розпаду пари. «*Діти мені не світять, я сьогодні була у лікаря <...> Якщо я залишуся з тобою, то ми перетворимося на*

зогнили палі. Якщо у нас і є якийсь майбутнє, то це – минуле» [2, с. 22]. Важливим є те, що герої не бачать спільного майбутнього, а живуть лише спогадами з минулого. Найкращий час для них – це не час вдома разом, а лише спогади про різні моменти, проведені в готелях або орендованих квартирах: «*Вона поселилась на Коні-Айленді у дешевій квартирі <...> а я підселився у мало-сімейку до знайомого пацана*» [2, с. 6]; «*у першій я зустрів свого давнього знайомого <...>, який дав мені ключі від свого помешкання <...>, туди я вперше привів Марію*» [2, с. 7].

Якщо ж говорити про розуміння поняття «дім», то батьки родини Маєвських асоціюють його передусім із помешканням у Кракові, проте шведське помешкання вважають своїм другим домом, до якого вчаться помалу пристосовуватись: «*Dom w Polsce jest najważniejszy <...> Tutaj też jest nasz dom, ale jednak tymczasowy, nawet jeśli coraz lepiej się w nim czujemy*» [5, с. 109]. Незважаючи на те, що процес адаптації у чужій країні в дітей з емігрантських родин відбувається швидше, зв'язок із рідним домом вони відчують глибше та міцніше: «*Wszyscy myślą, że jest mi tam dobrze. Nie jest najgorzej, ale dobrze to jest mi tu, w domu*» [5, с. 101].

Тему сучасної еміграції українців до Америки Василь Махно порушив у оповіданні «Бруклін, 42 вулиця». Герої-емігранти з усього світу мешкали у Брукліні на 42-й вулиці у кількох сусідніх великих житлових будинках. Вулиця не виділялася чимось особливим: «*неприваблива й одноманітна, як і решта навколишніх вулиць. Взимку – чистіша, ніж улітку. Восени – тепліша, ніж навесні <...> А все решта, як і повсюди, – пральні, крамнички, пекарні, перукарні, школи, костели, синагоги, будинки, самотні авто, що, здавалося, ніколи не зрушуються з місця, і мешканці, які, здавалося, ніколи не помирають*» [2, с. 24], проте вміщувала у своїх будинках жителів Бангладешу, Латвії, Пуерто-Рико та України. Один із головних героїв твору, Генік, намагався створити фіктивний шлюб із польською дівчиною Гоською, яка мала американське громадянство. Задля цієї справи він витрачає чималі гроші в спеціальному весільному агентстві. Через проблеми з документами Генік на порозі РАЦСу дізнається, що шлюб не може бути укладений, а всі його старання та мрії марні. Отже, автор виокремлює проблему відсутності сім'ї у емігрантів, їх глибокі переживання щодо неможливості створення сім'ї з місцевими жителями, відповідно, неможливості стати своїм серед інших. Шлюб із полячкою мав гарантувати Геніку не

лише американське громадянство, але й можливість офіційного працевлаштування, вихід зі статусу емігранта, отже, знаходження свого дому в чужій країні. З одного боку, Генік розуміє несправжність і фіктивність шлюбу, але, з іншого боку, він, наприклад, одягаючи костюм у день свого весілля, хоче, щоб усе справді виглядало якомога правдивіше: «Генік прокинувся о шостій ранку. Витягнув із кладовки свій костюм <...> Але, подумавши, вдягнув светр і джинси, а костюм кинув на ліжку» [2, с. 50]. Через проблеми з документами та неможливість одружитися емігрант Генік не може ідентифікувати свою особу, його дім є навіть не квартирою на «непривабливій та одноманітній, галасливій та багатонаціональній 42-й вулиці», а просто бруклінською божевільною, де після неможливості створення шлюбу «Генік і досі готується до свого весілля» [2, с. 52].

Висновки. Отже, на прикладі проаналізованих творів доходимо висновку, що сучасний емігрант,

згідно з визначенням Йоланти Пастерської, «є людиною, яка, перебуваючи за межами своєї країни, живе не вдома, є не звідси, але ця незакоренілість служить йому, щоб спробувати повторно себе ідентифікувати» [9, с. 12]. Зазначимо, що процес самоідентифікації у емігранта нерозривно пов'язаний із поняттям «дім», і цей дім залежно від того, як почувається емігрант у чужій країні чи має сім'ю, наскільки міцно пов'язаний з батьківщиною та наскільки намагається пустити коріння в іншій країні, можемо розуміти таким чином:

1) дім, про який піклується емігрант і якого хоче уподібнити до дому у своїй країні;

2) дім, який байдужий для емігранта, який служить йому лише квартирою;

3) дім як квартал, де живе велика громада емігрантів і де життя в ізоляції неможливе;

4) тимчасовий дім (тобто орендовані квартири та готельні номери), де емігрант перебуває протягом певного періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Електронний словник польської мови PWN. URL: <https://sjp.pwn.pl/sjp/dom;2453213.html/>
2. Махно В. Дім у Бейтінг' Голлов: Оповідання. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015.
3. Пилинський Я.М. Міграція у сучасному світі: до з'ясування причин та наслідків. *Наукові записки*. 2007. Т. 69. Політичні науки. С. 17–21.
4. Dąbrowski M. Proza migracyjna: źródła i znaczenie. *Teksty Drugie*. 2016. Nr. 3. S. 288–307.
5. Gawryluk B. *Moje Bullerbyn*. Łódź : Akapit Press, 2010.
6. Margines jako miejsce radykalnego otwarcia / tłum. E. Domańska. *Literatura na Świecie*. 2008. Nr. 1/2. S. 109.
7. Nasiełowska A. Emigracja i migracja. *Teksty Drugie*. 2016. Nr. 3. S. 7–10.
8. Pasterska J. *Emigrantki, nomadki, waga bundki : kobiece narracje (e)migracyjne*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015.
9. Pasterska J. Słowo wstępne. *Tematy i konteksty*. 2011. Nr. 1/6. S. 9–12.
10. Pasterska J. *Wygnanie i mit. Szkice o pisarzach (e)migracyjnych*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2019.
11. Prokop-Janiec E. Ku wielokulturowości: Literatura emigracyjna jako literatura imigrantów. *Proza polska na obczyźnie*. T. 1 / red. Z. Anders, J. Pasterski, A. Wal. Rzeszów : Wydawnictwo UR, 2007. S. 37–50.